

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 36.

Tördagen den 6 November

1841.

Försög til at oplyse og forklare Procops Efterretninger om de Nordiske Lande. Af E. C. Werlauff. Kiöbenhavn. 1841.

Nordkretsens gränsländer lägo i den klassiska forntiden begränsade uti ett ogenomträngligt mörker. Den yttersta western, så wäl som Norden war underns och sagornas land. Må man dersföre aldrig hoppas att finna full motsvarighet mellan werkligheten och beskrifningen, enär denna sednare wid sidan af många historiskt trovärdiga uppgifter bewarar sägner, hwilka ej kunna fränkännas en fabulös karakter. Förklaringen är lätt att finna. Mythernas drömbilder, störda i besittningen af de nesder, hwilka i sin kända gestalt ej längre erbjödo inbillningskraften fritt spelrum, flyttades tillbaka till den historiska synkretsens gränser, der ögat ej med säkerhet urstilde föremålen i länder, främmande för odlingen, och således äfwen för historien. Hvad Greklands och Roms författare inhämtat, (åtminstone är detta påtagligt fallet med Procopius), om dessa länder, hade de traditionen att tacka för, och traditionen öfwerdref stundom. Minnet swet möjligen skriftställaren i en och annan omständighet. Åttgifwa wi på dessa anledningar till missförstånd, bristande noggrannhet och öfwerdrifter, bör det ej förundra oss, om berättelsen stundom faller i det underbara, det fabelaktiga, om dimensionerna äro osäkra, och målningen stäld i dunkel skymning. Dessa betraktelser ega tillämplighet på Procopii berättelse om en midt för Brittia i Oceanen liggande ö, hwars inwånare hafwa sig ålagdt att wid midnatten öfwerföra till Brittia de dödas själar. Nattetid bankar det på dörren till färjekarlarnes hus. Drifna af en osynlig makt gå dessa öboar till stranden, der båtar fyllda med passagerare wänta dem. Ingen se de; men hwarje farkost är öfwerfull, så att den endast en

fingersbredd höjer sig öfwer wattenytan. Efter en timmas färd anlända de seglande till Brittia, oaktadt affståndet är så betydligt, att öboarne med sina egna båtar behöfde ett helt dygn till en dylik resa, under hwilken segel ej begagnas. På stranden höra de en stämma, som ropade de nyankomna wid namn, och äfwen tillägger deras faders namn, och wärdighetsnamnen, som tillhörde de afdöde i lifstiden. Procopius upptager denna sägen, för honom berättad af en mängd personer, hwilka säga sig hafwa varit wittnen till hwad de beskrifwit. Ehuru otroligt detta förefaller den Byzantinska häfdateknaren, har han ej welat förbigå något bidrag till en teckning af Brittia. Conference-Rådet Werlauff som underkastat Procopii beskrifning på de Nordiska länderna en sorgfällig granskning, sätter den här upptagna traditionen i förbindelse med de mythiska föreställningarne om Charons färja, om Phæacerna, dödens färgemän och med Eddans Giallarä, som förde till Hels boning. I sammanhang härmed står den hos många folkslag uråldriga seden at bränna de dödas kroppar på bälet af deras härsteypp, att låta detta sednare antändt drifwa ut i sjön, eller, hwilket andra folkslag brukade, föra den afdöde i en båt, som sattes i ättehögen. Dnskar man komma på spåren, från hwilken ö skuggorna anträdde färden till Brittia, så stannar man owilforligt wid Frankrikes norra kust; och äfwen författaren af föreliggande monographi widhåller denna bestämning; ehuru den ej passar in på det läge som han anwisar Brittia; i följd hwaraf han wore böjd för att söka den förra ön mellan Wesers och Ems' utlopp, eller wid Tysklands nordwestliga kuststräckning. Det war Frankrikes norra kustland, som folksagan gjorde till hemwist för trolldom och öfwer naturliga tilldragelser; der wälnader frammanades, och der folktron såg de afdödas skuggor wandra omkring. Föreställningar, som måste tillskrif-

was den fruktan man hyste för Druiderna, hwilka uppehållit sig i dessa nejder. Till denna föreställningsfrets hörde äfwen, att några war i grannskapet af Britanien utgåfwos för demonernas hemwist. Efter denna sannolika förklaring öfwer det af Procopius upptecknade folksägnet sammanhang med mythiska bilder och widstepliga drömmar, hwilka slagit rot i folktron, fästa wi oss wid de geographiska bestämningar, som föreliggande monographi upptagit, för att fastare fixera Brittias och Britanniens, de af Procopius omtalade öars, belägenhet, en belägenhet som varit underkastad många förslagsmeningar. Förf. påminner om den förwerklign af enskilda bokstäfwer i medeltidshistoriens nomina propria, som låtit ju öfwergå uti wi, som af Jutland skapat ett Vitland; och då en olika läsart skänkte oss namnet Jugantes i ställe för Brigantes, framkastas en hypotes, att Jutia står i ställe för Brittia, och att wi i dessa varianter återfinna namnet på Jutiska halfön, från hwilken utwandringar företagits till det nuwarande England i 5:te århundradet. Men denna variant måste först styrkas; annars blir förutsättningen alltför wilkorlig. Procopius har i förbigående nämt en mur, som skiljer ön Brittias östra sida från den westra. Den öfwerdrift i beskrifningen hos Procopius, som på sanningens befostrad framhåller en slående contrast i natur, klimat och produkter mellan de båda delarne af nämnda ö, hwilkas gränsskillnad är den uppförda muren, anmärkes ej utan grund i monographien; men då den Byzantiniska beskrifningens widunderligheter lika litet inträffa på Jutland, som på England, berättigar oss ej en närmare öfwerensstämmelse mellan skildringen och den yttre werkligheten, att öfwerflytta den förra på Jutländska halfön. Det är uti denna halfös naturliga landhöjd som förf. återfinner den af Procopius omtalade muren; men då Romerska muren i Britanien war ett werldsbekant storwerk, och Procopius hade sina underrättelser af personer, som kommit till Constantinopel i Frankiska Gesandters följe, kan Brittias belägenhet ej flyttas så långt i öster. Ötviswelaktigt är Brittia det nuwarande England, och Britanien är Irland. Brittias belägenhet endast 200 stadier från kusten öfwanför Rhens utlopp, mellan Thule å ena sidan och Britania (Irland?) å den andra, gör det i hög grad sannolikt, att Procopius här menat England. Belägenheten i förhållande till Rhens flodmynning är framför allt ett igenkänningstecken, som ej får förbises. Britania ligger wester om Brittia, midt emot den

yttre delen af Spanien, på ett afstånd af 4000 stadier från fasta landet. I öfwerensstämmelse härmed yttrar Beda: "Est autem Hibernia . . . ad occidentem . . . Britanniae sita, sed sicut contra aquilonem ea brevior, ita in meridiem se trans illius fines plurimum protendens, usque contra Hispaniae septentrionalia, quamvis magno æquore interjaente, pervenit." Den nära förbindelse, som egde rum mellan Anglosachserna och Frankerna, satte de sednare i tillfälle att lemna tillförlitliga upplysningar. Och då Procopius omnämner en beskickning från sistnämnda folkslag, som under Kejsar Justinianus I anlände till Constantinopel, och i sin suit äfwen upptagit enskilda Angler, för att dymedelt styrka det herrawälde öfwer sistnämnda nation, hwarpå Frankerna hade anspråk, kan man ej föreställa sig annat, än att säkra uppgifter stått Procopius tillhanda; ehuru traditionen, såsom historisk källa, kunnat föranleda missförstånd och öfwerdrift. Den förbindelse mellan Franker och Angler, som skulle hafwa gifwit anledning till att wid den öfwerbefolkning, som ej sällan twang till utflyttningar från Brittia, de utwandrande fingo sig hemwist anwisa i Frankernas rike, stadfästes genom många historiska intyg. Frankiska Biskopar, Germanus, Lupus och Severus inkallades, för att bestrida Pelagianismen, som hotade utbreda sig på Britanniens öar. Frankiska andlige beledsagade till Kent den Frankiska Prinsessa, som blef Konung Ethelberts Drottning. Augustinus, den af Gregorius den store till Anglosaxerna sände kristendoms läraren, begagnade Frankiska tolkar. Detta antyder en beröring, nog utbredd och liflig, enär man ansett det behöfligt att lära sig det främmande språket. Denna närmare förbindelse mellan Franker och Anglosachser hade redan börjat den tid, då Procopius war i tillfälle att såsom historisk källa rådfråga Frankiska Gesandter i Constantinopel. Den förut nämnda Kents Konung Ethelbert besteg thronen år 560, och Kejsar Justinianus I, under hwars regering Procopius författade sina historiska arbeten, dog år 565. Mindre anledning till betänkligheter uppstår i fråga om det Thule, der Herulerne varit bosatta wid sidan af Gauterna. Conf. N. Werlauff finner det sannolikt, att öfwanämnde Jutiska halfö här åsyftas, och ej den stora Scandinaviska halfön. Riktningen af Herulernas tåg, som ej gick rakt mot Weichseln och Östersjön, hwilket sannolikt varit händelsen, i fall Herulerne ämnat bosätta sig i södra Sverige, (S. 58) bestrider ej denna uppfattning. Förf. bestrider ej, att

Procopius funnat förlägga Herulernas nordiska hemvist till Skandinaviska halfön; dertföre att han ej på Jutland återfann de folkstammar, i förbindelse med hvilka historien satt Herulerna. Att Procopius kände Skandinaviens belägenhet, och att vårt fädernesland hos honom förekommer under namnet Thule, är så omedelsägt, som en uppgift kan vara, hvilken hwilket på långväga tradition, och har afseende på ett land, ännu ej besökt af Byzantinerna, ej beroende af deras Kejsare; dertill liggande utom den kända Geographiens område. En Romersk Panegyriker yttrande om Herulerna, att de woro locis ultimi, och hwad Sidonius Apollinaris förmåler, att Herulerna bodde ad imos Oceani recessus, bestrider ej möjligheten, att Jutiska halfön funnat vara nationens nordiska fädernesland. Att Herulerna wisa sig i Batavernas sällskap, då de trädde i Romersk frigtjänst, öfwerensstämmar äfwen med den förslagsmening, som låter dem bo sydwest om vår halfö. Hafwa under den stora folkvandringen enskilda stammar flyttat sina hemvist från ett land, i hwars besittning de en kortare tid förblifwit, innan de ännu wunnit historisk märkbarhet, så är man ej berättigad att hwarfen i monumenter, i lokal-namn, eller i de hågkomster som de utwandrade qwarlemnade hos de för dem främmande folk, hvilka qwarstannat, söka några spår till en wistelse, som war för owaraktig, för att bemärfas af historien, eller folkfägnet. Detta gäller naturligtwis lika mycket, om Herulernas och Longobardernas förra boningsplatser böra sökas i Skandinavien, eller på Jutland.

Den combination mellan Brepti og Heruli som framdrages, för att styrka de sednares utvandring från Jutland, beror på identiteten af Juter och Briter och Brepti och Britter. Då det förra swärligen kan antagas, erhålles intet stöd för Herulernas Jutiska härkomst, äfwen om de afwikande läsarterna tillåta att till Britones hänföra "Brepti, Herulorum stirps" (f. 60).

Herulerna anser Förf. för ett Tyiskt folk, och styrker detta med de af historien bewarade nomina propria, hvilka tillhöra höfdingar, som stått i spetsen för detta folkslag. (f. 53, 54)!

Namnet Heruler härledes från Karl, eller från Carl, Jarl. (l. c.).

Öfwerensstämmelsen mellan hwad som war sed hos Herulerna och hos våra nordiska förfäder, bestrider ej sannolikheten af de förras Germaniska ursprung. (f. 62—64.)

En del mycket intressanta upplysningar lemnas om Angler och Warner, med anledning af en hos Procopius förekommande berättelse om wissa familjeförhållanden inom Konungaslägterne; hwarigenom äfwen ett ljus faller på dessa folkslags samhällsförfattning, rättsförfattning och materiella hjälpkällor. En märkbar öfwerdrift röjer sig i beskrifningen öfwer Anglernas flotta, som stigit till 400 skepp, och som haft 100,000 frigare ombord. Wisseligen närmar sig denna Procopii berättelse ett romantiskt utsmyckadt sängen; men wissa drag af folkföretags egendomlighet skimra igenom, och winna högre anspråk på trovärdighet genom den med nordiska seder och rättsförhållanden genomförda parallellismen, som gör Conf. Nädet Werlauffs bearbetning af detta stycke så lärorik och underhållande. Warnernas hemvist förläggas mellan Rhen och Östersjön (f. 39), och deras grannar äro Friserna, hvilka bo emellan Anglerna och Warnerna. Häremot inwändes, att ehuru Anglernas första hemvist äro att söka i Hertigdömet Schleswig, och äfwen Procopii underrättelser funnat vara hämtade från en äldre tid, möta likväl samma swårigheter för antagandet af den här lemnade geographiska bestämningen, som för medgifwandet af Brittias identitet med Jutland.

Den Engliska Prinsessan som förekommer i Procopii skildring, säges wara en jungfru af Brittisk slägt, och hennes broder war Konung öfwer Anglernas stam. De här omtalade tilldragelser hänföras till Frankiska Konung Teudiberts tid. Han regerade 534—47; således lång tid efter Anglernas invandring till Britanien. Swårigheten att på Europas fasta land söka Anglerna ökar sig, i fall wi erinra öf Bedas äfwen af Conf. N. Werlauff upptagna yttrande: Anglorum patria, quæ Angulus dicatur, ab eo tempore (quo in Britanniam egressi sunt Angli) usque hodie manere desertus perhibetur." (hist. Eccl. l. c. 15.). Äfwen om wi betwifla denna Bedas uppgift, qwarstår den ännu omedelbar.

De betänkligheter, som framställt sig för Ref. wid läsningen af den här granskade monographien, har han trots sig kunna yttra, utan att dertföre brista i skyldig åktning mot ett i nordiska häfdeforskningen stort och wördadt namn. Man kan skilja sig från Författarens uppfattning af wissa momenter i framställningen, och litfullt tacksamt erkänna denna bearbetnings stora förtjenster, med hänseende till ett omfattande studium af

fällorna, och till en skarpsinnig combinationsför-
måga.

C—m.

Anmärkingar rörande figurteckningar från forn- tiden.

Då redan tvenne århundraden äro förflutna se-
dan forskningen inom vårt fosterland började utteta
betydelsen af de nötta fornlemningar, der minnet hän-
tyder på urgammal nordiskt mandom och ära, är det
anmärkningsvärdt, att wi hittills endast äga ofullstän-
diga afhandlingar rörande de säkert öfver ett årtusen-
de gamla figur-teckningar, som under namn af håll-
ristningar flerstädes kunna uppletas på Bohusläns
klyppor, och desutom finnas uti flera orter af Scan-
dinavien.

För att åt en större förmåga gifwa anledning
till dessa bild-uthuggningars undersökning och tydning,
har jag, uti Annaler för Nordiskt Oldkyndighet år 1839,
meddelat teckningar deraf, och då jag funnit mina der-
med bifogade uppsatser hafwa varit föremål för Herr
Prof. och Friherren m. m. Bergelii bedömande, ta-
ger jag mig deraf anledning åter widröra detta ämne.

Enligt Herr Friherrens yttrade mening, äro
Fornforskares förklaringsförsök rörande hållristningarne
"mindre tillfredsställande." Planlösheten uti figurerna
nas sammanställning och oanständiga mansbilder ut-
visa, att allt är utristadt utan ändamål och endast
tillkommet af sysslolösa stenhuggarelärlingars tidsför-
drif. De så kallade drakskuppen föreställa icke annat
än slädar, liknande dem som ännu i Norrland äro
brukliga o. s. w. *).

Det är för fornforskaren oftast fruktlöst att med
beständhet wilja se in uti den tid som af sekler står
gömd för hans blick, och dunkla blifwa derföre ofta
de tydningeförsök, dem han gifwer åt de fornminnen,
hvilka beundran och kärlek utristat såsom sköldemärken
åt hädangångna fäder, och Svenska allmogen ännu
wördar såsom ärfda qwarleswor från en urminnes
tidsålder. Ett sannolikt antagande är dock tillfreds-
ställande då det rörer dessa förswunna tider, och jag

*) Dessa Herr Friherrens åfgifter finnas uttryckta uti bref
till Prof. Nilsson, upptaget uti Studier Krit. och Notiser
d. å. No 7; uti anföranden wid Witterh. Hist. och An-
tiqu. Akademiens sammankomst uti Jan. 1841, samt uti
skrifvelse till Kongl. Nord. Fornskr. Sällskapet i Köpen-
hamn.

wägar derföre mot en inom wetenskapen betydande
stämna motsätta min ringa insigt uti en älskad forn-
tid, med önskan att mina anföranden mera tillskrifwas
egen öfvertygelse om liflighet, än wisshet.

Endast en längesedan förfluten ålder har kunnat
frambringa de konst-produkter, som Hållristningarne
förewisa. Något liknande söka wi förgäfwes under
Katholicismens tidehvarf, och ännu mindre efter det-
samma. Såsom en förfluten tids egendomliga konst-
alster betraktar den närwarande åskådaren desse bild-
uthuggningar, och utan att efterbilda skulle nutidens
skulpturmessel alldrig utföra något dyligt. Samma
egna teckningsätt, som uti mer än hundrade särskilda
ristningar kan framletas på Bohusläns kuststräcka, träf-
fas äfwen uti Dalsland, Blekinge och, hwad som är
märkligare, uti de grafwar som sednare tider öppnat,
efter det århundraden deri bewarat forntidens konst *).
Wi behöfwa endast jemföra ofwannända landskaps
hållristningar med asteckningar från den ryktbara Ki-
wiksgrafwen i Skåne, och åter dermed sammanlikna
de prydnader, hwarmed hednaålderns bronzredskap stund-
om äro utstrade, för att finna en påtaglig likhet mel-
lan sinsemellan aflägsna orters forntekningar under
säkert samma tidsålder **).

Danständiga mansbilder och orediga sammanställ-
ningar af djur och menniskor tillhöra en rå och ofkonst-
lad forntids wanliga uttrycksätt, utan att derföre wa-
ra lättfinnets eller sedeslöshetens werk. Wi igenfin-
na denna aflöjade naturlighet på många ålderdoms-
lemningar, till och med från Katholicismens gryende
bildning ***). Hållristningarnes fulländning vittnar
för öfrigt mer om nedlagd möda än en utbildad konst,
och äro derjemte för talrike för att vara ändamåls-
lösa fantasibilder af ögonblickets ingiswelser eller till-

*) Utom i Annalernas uppgifter, finnas underrättelser rör-
ande hållristningarne uti Brunii Antiquariska resa, Ble-
kings hist. af Sjöborg, Samlingar för Nord. fornälfkare
af densamme, Liljegrens runlära m. fl.

***) En bronzknif, asteknad uti Kongl. Nord. Fornskrift-
Sällsk.:s Subskriptions-anmälan för Grönlands hist. Min-
nesmärken, och funnen uti en grafurna på Mden, utwi-
sar en figur, som alldeles öfwerensstämmer med hållris-
ningsfartygen. På Torringe mark i Jyen har man fun-
nit en härring af bronz med liknande långskeppsstrater.

*) Se härom uti Rudbecks Atlants 2:dra del sid. 292 och
fl. fl., samt Sjöborgs Saml. Adam af Bremen berättar,
att uti Upsala dyrkades Freco (Frey), som afbildades
med en stor manslem (de situ Dan. c. 233)

fällighets-lekar af nybörjare uti stenbyggare-yrket; — skulle lärlingars okynne här trottsa tid och förstörelse, borde man på något ställe upptäcka mästares större färdighet uti dylika egna konstittryck.

Af följande skäl tror jag mig böra hysa en stridig åsigt mot Herr Friherrens förklarande, att de som långskepp af mig ansedda figurerna äro slädar. — Merendels förekomma detta slags figurer uti owanlig mängd, och äro jemförelsevis utarbetade med mer omvårdnad än andra inhuggningar; — wi tro ej att åkredskap tagit människors omtänka så uti anspråk, att de företrädesvis på dem här nedlagt sin arbetsmöda. Djur förekomma oftast uti mycket mindre former än dessa långskepp, och äro aldrig wid dem förenade likasom förespända dragare. På en bronzknif från hednatiden finnes en figur, som helt och hållet öfverensstämmer med hållristningsfartygen, och wid sidan deraf är en siff utritad *). Sjebberwall (Stib) och Skeppshällarne äro namn på ställen, der sådana ristningar förekomma, som utwisa dessa skeppsfigurer **); och det är således en från fordom antagen mening, som wi här hylla. Äfwen kan man på några serfskilda fartyg bestämt urskilja flera fullkomliga människogestalter och stridsfärdiga kämpar; på andra deremot upptäcker man en besättning af omfr. 30 man, endast antydda genom streck, på hvilka klotrunda öfwerdelar skindom tyckas beteckna hufswuden.

Prof. Sjöborg nämner, att man på klippor uti bohussländska skärgården finner hållristningsfartyg med mastar, och på teckningar, som från denna provins äro afstagna genom Hilseling, warsebliswas samma förhållanden *). Att jag ej sjelf på något ställe upptäckt sådana mastar, har jag uti Annalernas uppsattser anfört såsom anmärkningsvärdt, utan att "förundra" mig deröfwer; ty gamla urkunder förmåla att Nordboarnes krigsfartyg uti äldsta tider wanligen blefwo framrodde utan tillhjelp af segel. Såsom stathållare uti Nederländerna hade den store häfdateknaren Tacitus (omfr. 100 est. Chr. f.) säkert tillfälle sjelf se de fartyg, som redan wid hans tid utgingo från wår halfö, och hans yttrande rörande Swionerna (Sven-

skarne) är följande: "Svionum civitates, ipso in Oceano, præter viros armaque classibus valent. Forma navium eo differt, quod utrimque prora paratam semper appulsui frontem agit: nec velis ministrantur, nec remos in ordinem lateribus adjungunt *)." Sidonius Apollinarius (wid slutet af 5:te århundr.) förmåler angående forna wisingar: quorum quot remiges videres, totidem te cernere putes archipiratas ***). Äfwen inhemska häfder bekräfta mitt påstående. Sturleson berättar, att på Dlof Tryggwason's härskapp, Ormen länge, woro trettiofyra roddarrum, och både hufswudet (framstammen) och stjerten (bakstammen) woro förgyllda: ett annat af hans fartyg (Tranan) war byggt som en snäcka och hade höga stammar. Dlof den helige lät bygga ett skepp, Buffeloren (Wifund) kalladt, som hade öfwer 30 roddarbänkar; på des framstan war ett stort buffelorehufwud och baktill en Orm eller siffstjert ****). På många andra ställen träffa wi uti sagorna dylika berättelser rörande byggnaden och inredningen af wåra äldsta krigsfartyg. De benämnas äfwen Draken, Ormen, Renen, Ornen m. m., emedan deras stammar's utseende liknade dessa djur.

Då hållristningarnes fartyg esomoftast utwisa djurshufswuden på sina höga framstammar, och desutom hafwa en besättning, som motsvarar sagornas inlyg, tror jag mig böra uti dessa figurer se en afteckning af de härskapp, hwarmed Nordens furstar företogo sina sjötag, och icke, enligt Herr Professor Brunii förmenande, wildars kanoter. Det är betänkligt göra inkast mot män, som efter mångårig närmare förtroelighet med forntidens minnen framsagt resultaten af sina forskningar; och jag har derföre först nu offentligan welat yttra en länge hyst förslagstyding, som står i strid med denne skarpsinnige forskares antagande †). Att ett rätt urtidsfolk, som ej kände bru-

*) Tac. German. cap. 44.

***) Ed. Paris. 1614 p. 213.

****) Dlof Tryggw. saga 78 kap. och Magn. d. godes f. 20 kap.

†) Prof. Brunii tydingar rörande hållristningarne stå upptagna uti hans Antiquariska resa af år 1838, från sid. 78 till 81. — Herr Prof. Brunius har lofwat den förnästaste allmänheten en serfskild afhandling rörande hållristningarne. Med forfarande kritisk blick har Herr Prof. orn säkert deri framställt sina antaganden angående dessa fornminnen, och mina här yttrade stridiga åsigt mot de

*) Samma bronzknif är omtalad uti en föregående not och fda.

***) Se mina uppsattser uti Annalerna.

****) Sjöborgs inledn. till kännedom af Häberneslandets Antiquit. sid. 172; Thams Monum. 1 häft. och Sjöborgs Saml. 3:de tom. S. 14 och 15.

ket af metallen, skulle med stenredskap hafwa uttryckt symboliska bildtecken uti hållristningsfigurerna, tror jag stå i strid med erfarenheten, hwilken ej tillåter oss af annat än metaller uti werkligheten förfärdiga sådana fartyg, som genom dessa fornteckningar äro antyddas; hwarigenom, alltså beqvämare verktyg än de af sten kunnat stå konstnären tillhanda; och som fordrar en mera mognad själsutveckling än Bildens råhet för att låta tecknaren uti en symboliskt bildskrift genom orar förena föreställningen om styrka, genom harar rädsla, ormar listighet, foglar lyckliga eller olyckliga förebud o. s. w. Jag tror deremot att wi här endast upptäcka enkla framställningar af det, som beryktade fäder utfört hemma och under sina ärofulla krigståg. Wi igenkänna dessa tilldragelser ofta ganska tydligt, och der de af oss ej nu kunna utredas, har möjligen en till händelserna närmare samtids, med traditionens tillhjälp, kunnat finna rätta förhållandet. — Jagten hörde fordom till hjeltars idrotter och utgjorde ett af folkets förnämsta yrken; hwarföre inbillningen troligen då mera lifwades af skogens nöjen och äfwenlyrliga favor, är en förfinad bildning nu föreställer sig. För att återgifwa jägarens mannawärf har derföre måhända tecknaren på det fordom skogbewärta Bohusläns bergstasfor framställt en wilda djur anfallande spjutförare, eller, för att höja glansen af sin skildring, endast som prydnader inhuggit en samling af djur, utan att dermed häntyda på något symboliskt bibegrepp.

Af de cirkelrunda hållristningsfigurerna har Prof. Brunius ansett de större för sköbara, och de mindre helt och hållet urgröpta hålorna förklarar för ätthögar. Naturen gaf hedningen en wink om att dyrka himlakropparne såsom wälgörande wäsenden, och de första wedodagarne uti vår christna beräkning wittna om en fordom equad wördnad åt solen och månen. Wi finna samma himlakroppar afbildade på de magiska trummor, hwarmed Lappkarlen ännu öfwar hedomens widskepelse, som oss på våra äldsta runstafwar *). Då hållristningarnes hylsformer till stor del öfwerensstämma med solens och månen afbildningar på dessa fornlemningar, skulle jag i stället för sköbara wilja anse dem föreställa dessa himmelstecken, antagande att de med twärstreck försedda figurerna skulle

af Prof. endast på förhand framsticade, härleda sig kanhända af okunnighet om denna afhandlings innehåll.

*) Rubb. Atlands 2:dra tom.

beteckna solens, och de som saknade dem månen afbilder. Finge! jag gå längre uti mina framkastade tydningsförsök, skulle jag bestämma de små runda urgröpingarne, som ofta flockwis upptäckas, till att beteckna stjernor. Om dessa figurer här haft någon religiös betydelse eller endast äro inhuggne såsom händelserna upplysande himlakroppar, kan jag ej afgöra.

Då wi uti Bohuslän upptäcka talrika hållristningar jemte de egna kummelgrottor (Dyrhus), der menniskraften tyckes hafwa ansträngt sin förmåga att på uppresta kolossala wäggstenar upplägga en rå, otilldånad takhåll, samt sparsamt kunna uppleta dyliska lemningar uti Sveriges andra landskap, påminnas wi kanhända härwid om den egna folkstam, som fornsagan förlägger uti Bohuslän (Alfhem), och som till språk, lynne, utseende och plägseder fordom skilde sig från den Götiska stam, hwilken icke tyckes hafwa sträckt sin bosättning längre än till Göternas westliga land eller Westergötland *). Göteborg i October 1841.

Lennart Åberg.

Noveller af *Wilhelm Fredrik Palmblad*. Första häftet *Kärlek och politik*, Upsala 1840. Andra häftet, *Holmen i sjön Dall*, Örebro 1841.

Det är för alla wänner af Swenskt witterhet och Swenskt språk en glädje att änyo se Herr Palmblads noveller. *Amala*, *Årestutan*, *Holmen i sjön Dall*, *Wädelöden*, *Fjellhwalfwet*, *Nesorna* och *Slottet Stjerneborg* woro på sin tid ingalunda wanliga företeelser inom Swenskt litteratur, och man återser gerna dessa gamla wänner, så mycket heldre som de lofwa att föra med i sitt sällskap nya alster af Herr Palmblads flitiga penna.

Herr Palmblad har icke öfwergefwit en konstart, hwilken han i sin ungdom tyckts med förkärlek behandla. *Kärlek och Politik* kan man med fåal anse, icke allenast för ett foster af samma lifliga phantasi, som alstrat de glöddande difterna *Amala* och *Holmen i sjön*

*) En kritisk språkforskning har gjort det sannolikt, att Göterna fordom utgått från Persien, och närvarande tid upptäcker allt större och större likhet mellan Indiens fordana språk och vårt äldsta tungomål. Det är högst märkligt, att uti Indien lär finnas lika stengrottor med dem uti Sveriges westra provinser serdeles uti Bohuslän förefommande, och att äfwen Orientens granitklippor upplisa inhuggna figurer af menniskor, fullmånar, ormar, foglar o. s. w.

Dall, utan hwad mera är, som foster af en mogen werldserfarenhet, hwilken, och det naturligt, ännu fattades i Palmblads tidigare dikter i hwilka den egentliga kärnan mera tycktes vara utifrån än inifrån gifwen. Man kunde bekylla Palmblad för att vara för mycket beskriwande, för mycket geograph, och derigenom mången gång låta en grundtanke gå förlorad. "Den som i hwarje konstwert," säger en Rec. 1819 om Holmen i sjön Dall "frågar efter någon wis artistisk filosofisk eller ethisk betydelse, den finner wisserligen sin wäntan här bedragen: närwarande roman är icke annat än ett intagande blomster, som ej har annan bestämmeelse än att draga till sig wandrarens blickar och fågna honom med sitt anspråkslösa doft." Det är wäl icke allt för mycket wärde att sätta på detta farande efter betydelsefullhet hwilket Tyskane ända till ecklighet bedrifwit, men man måste dock erkänna att Herr Palmblad wunnit och det icke obetydligt genom att tillägna sig ett wisst fabula doct i sin novell.

Churuwäl wi uti kärlek och politik föras förbi mången tasla der geographen just tyckes frossa bland en tropisk natur's under, så skiner dock en grundtanke genom hela novellen, som är wärd att besinna. Om man också skulle vara af olika politisk trosbekännelse med Herr Palmblad, hwarföre skulle man ej vara nog frisinnad att tåla läsa en ironi öfwer demagogers yra, folkgunstens ombytthet, opinioners wäderhanenatur? En sådan ironi genomgår hela den lilla novellen, och är uttalad både med manlig styrka och hofsamhet, samt till och med ofkyldigare och harmlösare än man skulle hafwa wäntat sig af Herr Palmblads polemiska penna, den der wanligen skär som ett tweeggadt swärd.

Tanken att låta twenne älskandes förening hindras af dagens politiska bestyr, revolutioner, contrarevolutioner, ministerförändringar och opinionsyttringar är werkeligen lycklig, och Herr Palmblad har icke kunnat wälja något land eller någon tidpunkt lyckligare än han gjort, för att gifwa en bakgrund åt sina bilder, framställa contrasten emellan kärlekens natur och oenighetens, samt genom den komiska dager i hwilken han sätter den sednare, förherrliga den förras beständighet.

Men den störste förtjensten i *Kärlek och Politik* är den som wi nyss antydt, att skämtet werkeligen är poetiskt och hjerteligen lustigt. Herr Palmblad har mycken fallenhet att framställa saker och händelser i en

komisk dager. Derpå är hela denna novell ett lefwande bewis, ty det lif och den rörlighet, den finhet och den skalkaktighet, som icke allenast utmärka wisfa delar, utan som utgöra det inre etheriska sammanhanget, äro onkeligen af hög förtjenst. Beskrifningen på den 12 Octob. 1822, samt på opinionsyttringarne 1823 äro werkelige mästestycken, om och i den sednare taslan komiken mera närmar sig till satir än novellens öfriga riktning torde fordra.

Herr Palmblad är för det närwarande, och har länge så warit, en af Sveriges förnämsta stilister. I sin art har han ingen sig jemlik. Det inslytande som Herr Palmblad wid sitt första uppträdande tycktes hafwa rönt af Tyska förebilder har förswunnit, och hans språk är nu mera i Swensk renhet, smidighet och behag ett mönster.

Holmen i sjön Dall har i mer än 20 år warit känd och älskad, och wi hoppas att den snart följes så wäl af små samsyskon från Herr Palmblads tidigare författareperiod som af yngre lika lefnadsfriska som *Kärlek och Politik*.

C. A. H.

Den engelska sydpolsexpeditionen.

Som bekant är affärdade franska regeringen för något mer än 2 år sedan en expedition till sydpolsstrakterna under anförande af den berömde D'Urville. De till denna expedition hörande fartygen *Astrolabe* och *Zélé* återkommo i fjol. En god öfversigt af hwad expeditionen uträttat finnes i andra *Marshäftet* af *Revue des deux mondes* för i år. Något senare än den franska expeditionen, afgick en engelsk, bestående af fartygen *Erebus* och *Terror*, under anförande af d. y. Ross och Crozier. Nyligen hafwa till England ankommit underrättelser om denna expedition, daterade *Hobarts-Town* (på *Ban Diemens land*) d. 17 April d. å. Kort förut hade fartygen efter 6 månaders segling ankommit till nämnda ort. De medbragte hufwudsakligen följande underrättelser. D. 5 näst föreg. Januari hade de wid 66° 45' sydl. lat. och 171° 13' östl. long. träffat på de stora isarne. Genomskärande dessa hade de d. 10:de i samma månad funnit land wid 71° 56' s. lat. och 171° 13' östl. long. Detta land hade d. 12:te blifwit taget i besittning i engelska kronans namn. (Hwad namn det fått, är icke nämnt i det engelska blad, hwarur denna underrättelse hämtas). Landet sträcker sig i söder till 79°. I det-

samma observerades d. 28 Jan. wid 77° 31' s. lat. och 167° 30' östl. long. en stor vulcan, som utkastade starka massor af rök. D. 2:de Febr., då de nått 78° 4' syd. lat. och 173° 12' westl. (östl.?) long., måste fartygen, hindrade af 150 fot höga isberg, som sträckte sig 300 eng. mil åt öster, upphöra med arbetandet framåt och vända tillbaka. Expeditionen har framträngt 11 grader sydligare än Astrolabe och Zee och 4 grader sydligare än något annat fartyg. Den hade från den magnetiska sydpolen blott 100 mils afstånd. Betydliga misstag i andra expeditioners beräkningar skola hafwa blifwit upptäckta. — Capiten Ross will änyo begifwa sig åt söder, sedan han i Hobarts-Town afbidat en dertill tjenlig årstid (hvilken wäl ungefärligen wid denna tid är inne).

Under medio af sistl. månad berättas från London: Peter v. Cornelius har härskädes blifwit af Storbritanniens förnämsta män hedrad med ett lysande emottagande, hvars lifte wäl knappast egnats någon konfjär i England. Förste Ministern, Sir Robert Peel, lät presentera sig för den tyfse mästaren strax de första dagarne efter hans ankomst till London och skall hafwa helsat honom med de orden: "Jag skattar mig lycklig att blifwa föreställd en så stor och ärefrönt konfjär." Några dagar derefter föransattade Sir Robert till konfjärens ära en lysande souper, uti hvilken Englands förste statsmän och öfriga celebriteter deltog. En dylik fest beredde åt honom Hertigen af Sutherland på sin präktfulla villa, och wisade de tyfse gästerna (konfjärens swäger, Geheime-rådet Brüggemann, åtföljer Hr v. Cornelius) all möjlig förekommande artighet och uppmärksamhet. Man begagnade konfjärens närvaro i England att fråga honom till råds beträffande sättet huru de nya parlamentshusen borde beforeras. Den bekante rike Lord Monson lät för den tid han wisades i England ställa till hans disposition sitt stora slott, för att på detta sätt ådagalägga sin utmärkta högakning för honom. Ett stort antal parlamentsledamöter hafwa låtit presentera sig för den tyfse konfjären; de inbjödo honom till parlamentets sessioner, och täflade att på sina landställen gifwa fester till hans ära. Swar konfjären wisar sig, tränga sig alla omkring honom för att se honom, och hans boning är samlingspunkten för alla de män i de sårskildaste fack af menliga werlandet, hvilka utgöra Englands stolthet. Jörmedelst Drottningens opaslighet kunde Cornelius icke blifwa presenterad för henne; emedertid heter det att han en af dagarne skall erhålla en inbjudning af Prins Albert. — Den före mästarens resa till England kan betraktas såsom en triumf, hvilken tyfse konst wunnit i Engländernes opinion, i jämförelse med de andra folkens konststråwanden. Detta lysande emottagande är en öppen bekännelse af Engelmännens, att de anse och wörda den tyfse mästaren såsom wår tids konsthemöbanders heros, lifsom också aktningen för den tyfse andan i England med hwarje dag tilltager och börjar yttra sig. Konst och wetenskap och öfwerhuswud kärnfull germanisk civilisation äro

de wapen, med hvilka Tyssland är kalladt, att segrande framtränga och för andra gången eröfra werlden, lifasom den förut betwang den med fysisk kraft.

Bland nyaste i Danmark utkomna skrifter: Originalarbeten: "Nar og fiern," Novelle af Författaren til en Swerdags-Historie. Udgiven af J. E. Heiberg. — Madsalune, en Fortælling af Carit Ellar. — Noveller, udgivne af Carl Bernhard, 2:det Dplag, 1:ste Deels 1:ste Hefte. — Fædrelandste Digte, samlede og med Anmærkninger ledsagede af Student Fr. Barfod, 2:det Dplag. — Psalmorum Davidis, ex recensione versionum optimarum in latinum versorum, librum primum ed. C. T. U. Bendz. — Yrskiste Digte af Siggo Lund. — Reise til Sydamerika, nedskreven af D. Pontoppidan. Præst paa Fregatten Bellona. — Samling af Danmarks officinelle Planter, udgiven af Bataillonschirurg E. Pettit, 5:te Hefte. — Det Oldenborgske Kongehus, udgivet af L. J. Flamand, 3:de Hefte. — Læverfættninger: Adolf Fjending, eller tre Nar under Dronning Kristines Regjering, af Pehr Sparre, oversat efter det Swenske, 3:de og sidste Deel. — Morianen eller det Holsheen-Gottorpke Hus i Swerrig. Tidshilleder tegnede paa Tæfningen. 2:den Deel. — Kirke-Indvielsen i Hammarby, Roman af Emilie Flygare, oversat fra det Swenske. 3:de og sidste Deel.

Rörande en sistl. sommar i Köpenhamn utkommen prosa: "Humoristiske Noveller" af Torfel Drane, heter det i en literär journal: "Under denna titel har den pseudonyme författaren utgifwit två noveller "Patriotisme" och "Soreisen," hvilka onekligen höra till det bästa, som den danska estetiska litteraturen på de sednare åren frambragt. Nit poesie, en sann och ätta känsla, djup bekantskap med människohjerterats finaste trådar, en sprittande, aldrig sött, alltid naturlig humor genomtränger det hela. Det erotiska elementet framträder med en sådan ofskuldsfullhet, som wore det Psyche sjelf, som waktade under Amors första kyss. Språket är manligt och kraftigt, lätt och naturligt; ej sällan höjer det sig med en lyrisk lysning, med en rikdom på bilder och tankar, med en doft och färgglans som häntycker och förtjusar, utan att bedöfwa eller blända; underfundom sänker det sig, när ämnet så fordrar, till konversationsstoneus lägre regioner, ja ända ned till folkspråket, utan att dock någonsin öfverstrida den fina gränsen af det påsande. Alla karakterer äro tecknade med bestämthet."

Den genom sin förtjensfulla "Saandbog i Fædrelandets Historie med stadigt Henblik paa Folkets og Statens indre Udvikling (Köbenh. 1840)" bekante Cand. theol. C. F. Allen har öfwertagit redaktionen af det utaf Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug utgifna "Danst Folkeblad," efter Overlærer Olsen, som från nämnde besättning afträd.

Rättelse till No 34: Sid. 271, andra spalten, står: Kosius läs: Kosius och Dr. Roeder.

Nr 37 af denna tidning utgives Lördagen den 13 Nov.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1841.